

*Др Гордана М. Дракић, ванредни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
G.Drakis@pf.uns.ac.rs*

*Др Урош Н. Станковић, асистент са докторатом
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
U.Stankovic@pf.uns.ac.rs*

ЖИВОТ И ДЕЛО ПАВЛА ШЕРОГЛИЋА (1800–1857)*

ПРВИ ДЕО: СКИЦА ЗА БИОГРАФИЈУ ПРВОГ КРИТИЧАРА СРПСКОГ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА

Сажетак: У раду се говори о животној и првој критичара Српског грађанског законика Павла Шероглића. Чланак је подељен на две мање целине: Шероглићев приватни и јавни живот и његову професионалну каријеру. У оквиру прве целине обрађени су Шероглићеви рођење, школовање, породични живот, добротворни рад, политичко деловање, учешће у раду српских установа у Хабзбуршкој монархији и смрт. Други део садржи податке о Шероглићевој адвокатској етици и његовим важнијим клијентима.

Кључне речи: Павле Шероглић, Карловачка гимназија, Герман Анђелић, историја адвокатуре у Војводини.

1. УВОД

У врло обимној литератури о Српском грађанском законнику често се наилази на име Павла Шероглића. Помиње се како је он био адвокат из Петроварадина и први критичар СГЗ-а, те да је његова критика српске грађанске кодификације под називом *Преглед Законика грађанског за Књажество Србију* објављена у часопису *Бачка вила* за 1845. Често се додаје и да је 1847.

* Рад је настао као резултат истраживања у оквиру пројекта „Правна традиција и нови правни изазови“, чији је носилац Правни факултет у Новом Саду.

објавио спис *Реџлика на одговор ђосѣодина Милоџа Светѣића у Уџуку III. језикословноме или Преџлед II. Законика ђрађанскођ за Србију*, којим одговара на оптужбу Јована Хаџића да је критика из *Бачке виле* „ђачки посао” и поново критикује СГЗ. На неким местима у литератури наводе се и конкретне Шероглићеве примедбе на садржину првог и јединог српског грађанског кодекса.²

То је мање-више све што се зна о Павлу Шероглићу. Већ на први поглед види се да је то, с обзиром на учесталост његовог појављивања у литератури о СГЗ-у, далеко од довољног. Где је Шероглић рођен? Које школе је похађао? Где је студирао? С ким је био у сродству? Ко су му били клијенти и какав адвокат је био? Какав је квалитет *Преџледа* и *Реџлике* и колики су они утицај извршили на законодавство и правну науку? Да ли је Шероглић иза себе оставио још нека дела осим ова два најпомињанија? Све су ово питања на која ћемо у овом и наредним радовима покушати да одговоримо и тиме учинимо да и први критичар СГЗ-а у правној историографији добије пажњу коју заслужује, као што ју је, можда и више него што је потребно, добио творац српске грађанске кодификације.

2. ПРИВАТНИ И ЈАВНИ ЖИВОТ ПАВЛА ШЕРОГЛИЋА

Павле Шероглић рођен је 25. јула 1800. године у Сремским Карловцима.³ Отац му се звао Григорије и по занимању је био сапунџија, а име Шероглићеве мајке остало нам је непознато. Извори које смо користили откривају да је Шероглић имао браћу Јована, Мојсија и Петра и сестру Ану. Будући први критичар СГЗ-а у детињству је живео са породицом у Сремским Карловцима, у кући број 149, у сокаку Зелена круна. Између 1816. и 1819. године Шероглићу је умро отац, па се преселио код брата Мојсија, који је становао на кућном броју 164.⁴

² Вид. нпр. Димитрије Матић, *Објасненђ Грађанскођ законика за Књајесѣво србско I–III*, Београд 1850–1851, на разним местима; Томица Никчевић, *Посѣанак и ѣокуџај ѣрераде Грађанскођ законика Кнејевине Србије*, Београд 1971, 26–27; Божидар Марковић, *Димитрије Матић лик једнођ ѣравника*, Београд 1977, 61, фн. 63, 69, 70, 72–77, 79–81; Маша Кулаузов, „Критике Српког грађанског законика од 1844. године с посебним освртом на одредбе о породичној задрузи“, *Зборник радова Правнођ факултѣта у Новом Саду* (ЗРПФНС) 1/2012, 429–430, 432, фн. 12.

³ Датуми у раду наведени су према грегоријанском календару. Међутим, приликом позивања на изворе у подложним напоменама наводи се оригинална датација извора, па ће поред неких од њих стајати датум из јулијанског или пак и јулијанског и грегоријанског календара.

⁴ Павле Кречаревић, „Павле Шероглић“, *Шесѣтиђ ѣрођрамљ Велике ѣимназіе карловачке за џколску џодину 1858*, Карловци 1858, 25; „Стеван Анђелић“, *Срѣски сион*, бр. 33, 16. VIII 1892, 570; Алекса Ивић, „Први оружани сукоби Срба и Мађара 1848 године“, *Летѣиѣис*

Основну школу Шероглић је завршио у месту свог рођења. По завршетку основног школовања уписао је Карловачку гимназију. У матичним књигама ученика те школе његово име пронашли смо тек у школској години 1814/15⁵, из чега следи да је у средњу школу пошао 1814. године.

Из евиденције о успеху ђака Гимназије види се да је Шероглић био међу одличним ученицима. Оба полугодишта другог, трећег и четвртог граматикалног разреда завршио је успехом *eminens* (превасходан, одличан). И у првом и другом полугодишту првог разреда човечности Шероглић је био превасходан из реторике, аутора⁶, старина, опште историје и грчког језика, док је из предмета стилске вежбе имао прву класу (друга најбоља оцена). Прво полугодиште другог разреда човечности Шероглић је завршио као превасходан из логике, зоологије, геометрије, астрономије, грчког језика, поезије, митологије и опште историје, а из аутора и стилских вежби зарадио је прву класу. На крају другог полугодишта истог разреда Шероглић је био превасходан из девет предмета (етике, антропологије, психологије, геометрије, географије и минералогije, грчког језика, поезије, историје и аутора), а првокласан само из стилских вежби. Овај предмет је, изгледа, био Шероглићева рак-рана. С друге стране, из хришћанске науке је током целог гимназијског школовања био превасходан.⁷

Из чињенице да у матрикулама карловачких гимназијалаца Шероглићевог имена нема после 1819⁸, може се закључити да је он управо те године завршио гимназију. После окончања гимназијског школовања, Шероглић је најпре завршио филозофске науке у Сегедину, да би 1821. уписао студије права у Шарошпатоку. Није нам пошло за руком да сазнамо до када се тамо

Матрице српске (ЛМС) књига 351 (1939), 208; „Живот и рад Германа Анђелића“, *Браник*, бр. 140, 29. XI/11. XII 1888; Архив Српске академије наука и уметности у Сремским Карловцима (даље: АСАНУК), Карловачка гимназија, кут. 1, *Matricula inscriptorum Discipulorum Gymnasii Carloviczensis inde ab A. 1796. usque 1820./1* (даље: *Matricula*), pp. 247, 407, 432, 450, 466.

⁵ АСАНУК, *Matricula*, p. 407.

⁶ У оквиру тог наставног предмета тумачени су текстови класичних аутора (нпр. Цицерона, Тита Ливија, Вергилија, Хорација).

⁷ АСАНУК, Карловачка гимназија, кут. 3, Класификација ученика 1797–1829, на разним местима; *Censura Iuventutis Scholasticae Gymnasii Carlovitzensis 1798–1820/1*, на разним местима. У кутији 22 фонда Карловачка гимназија у АСАНУК чува се Шероглићева свештица из првог полугодишта другог разреда човечности из школске године 1818/19, у којој је у најкраћим цртама изложена садржина градива из логике, зоологије, чисте геометрије, астрономије, физичке географије и грчког језика и наведена имена ученика који су те школске године ишли у други разред човечности. Вид. АСАНУК, Карловачка гимназија, кут. 23, 1818/1819 год. *Conspectus studiorum, Elenchus in secunda Humanitate Gymnasii Carloviczensis semestri primo anni scholastici 1818/9 e Logica, Zoologia, Geometria pura, Astronomia et Geographia physica atque Studio Linguae Graecae traditorum a Georgio Carolo Rummy Philosophiae et A. A. L. L. Doctore Professore primario, ac Directore Gymnasii Carloviczensis descriptus per Paulum Scheroglics.*

⁸ АСАНУК, *Matricula*, p. 466.

задржао, али засигурно знамо да је студије права продужио у Пешти, где је упоредо полагао испите и обављао адвокатску праксу у неким, нама непознатим, адвокатским канцеларијама. Диплома адвоката за Мађарску и придружене крајеве издата је Шероглићу 27. септембра 1824. Наредне године, положивши неке испите у Бечу, стекао је право да се бави адвокатуром и у Војној крајини.⁹

Шероглић се није женио нити имао деце. Међутим, након смрти свог зета (мужа Шероглићеве сестре Ане), карловачког пароха Павла Анђелића (1829), постао је старатељ његове деце.¹⁰ Од својих троје стараника највише је, чини нам се, волео Григорија Анђелића. Овом младићу Шероглић је помагао током његовог школовања, поклањао му књиге и, пошто је завршио студије права у Шарошпатоку, примио га у своју адвокатску канцеларију као приправника. Ценећи стање у српској цркви као лоше, а свог сестрића као паметног младића који обећава, Шероглић је наговорио Григорија Анђелића да се замонаши. Испоставило се да је то била добра процена, барем када су у питању животна постигнућа Шероглићевог сестрића; Григорије, који је у монаштву добио име Герман, догураће 1881. чак до трона карловачког патријарха.¹¹

Осим Герману Анђелићу, Шероглић је помагао и неким установама од великог значаја за српски народ у Хабзбуршкој монархији – Српској православној цркви, српским црквено-народним фондовима¹² и Карловачкој гимназији.

Према писању *Србског дневника*, захваљујући патријарху Рајачићу и Шероглићу подигнута је православна гарнизонска војна капела у Петрова-

⁹ П. Кречаревић, 25; József Gulyás, „A sárospataki ref. főiskola görögkeleti vallású joghallgatói (1793—1867 közt)”, *Sárospataki Református Lapok*, sz. 31 (1940), 148; Ваца Стајић, *Грађа за историјску есејску Новоз Сада*, Нови Сад 1951, 220.

¹⁰ Према члану 187 аустријског Општег грађанског законика (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch), деци без очинске власти постављан је стратељ.

¹¹ АСАНУК, Карловачки магистрат, 635/1830, Шероглић Карловачком магистрату, Петроварадин, 26. VIII 1830; Ђорђе Сп. Радојичић, „Из прошлости новосадске, карловачке и бечкеречке гимназије“, ГИДНС св. 35–38 (1939), 89; Милан Ђ. Милићевић, *Додајак Поменику од 1888*, Београд 1901, 6; *Браник*, бр. 141, 1/13. XII 1888; Душан Н. Петровић, *Патријарх карловачки Герман Анђелић *1822/1882–1888*, Сремски Карловци 2008, 9, 11. Међу Шероглићевим књигама доспелим у руке Германа Анђелића било је и једно издање Јустинијанове кодификације: *Corpus iuris civilis: opus une volumine absolutum/recognoverunt adnotationibusque criticis instructum ediderunt Albertus et Mauritius Kriegelli et al. I-III, Lipsiae 1844*. Та публикација заведена је у лисном каталогу спомен-библиотеке Карловачке гимназије под сигнатуром GA-267, али ни уз усрдну помоћ професора Гиманзије Дејана Ђурђева нисмо успели да је пронађемо.

¹² У црквено-народним фондовима чувана су материјална средства за финансирање црквених, просветних и осталих потреба српског народа у Аустрији. Прво су основани Школски или клирикални фонд (1749) и Народни или неприкосновени фонд (1769), а након тога до краја XIX века установљено је још десет фондова.

радину.¹³ Она се, према опису из листа *Свейовид*, налазила „одма на великој стражи на десно према местној војничкој команди над једним казематом“. Шероглић је био епитроп (управник имања) капеле. Његовом заслугом капела је 1856. добила значајне прилоге у новцу и богослужбеним предметима; извесни Милисав из Митровице поклатио јој је 100 форинти сребра, а Живоко Суботић из Новог Сада и Авакумовић из Пеште приложили су два звона. Шероглић је, писао *Свейовид*, издејствовао код надлежне војне власти дозволу за подизање торња за та два звона, а био је заслужан и за то што је Новосађанин Марко Поповић платио кречење унутрашњости капеле.¹⁴

Српски политичар у јужној Угарској Теодор Мандић у својим *Успоменама из нашег црквено-народног живоља* вели да је Шероглић из оставинске масе митрополита Стефана Станковића (1788–1841), чији је био заступник, уплатио око хиљаду дуката у народне фондове, премда неки урбарски процес у вези са даљским властелинством Карловачке митрополије још није био завршен. Не знамо о којој парници се радило, али Шероглићев потез, строго узев, није био сасвим моралан, а уз то је био и ризикантан, јер се могло десити да Станковићева маса остане без средстава за подмиривање дугова према повериоцима. Али чин обогаћивања црквено-народних фондова истовремено је био на општу корист војвођанског српства.¹⁵

Шероглић је био велики добротвор Карловачке гимназије. Када погледамо списак значајнијих приложника Гимназији који је објавио К. Петровић, у њему ћемо видети да је Шероглић међу физичким лицима други по висини прилога. Својој гимназији поклатио је 6051 форинту, а више новца од њега дао јој је само Јосиф Рајачић (11.937 форинти). Сем тога, Шероглић је изме-

¹³ Није нам пошло за руком да откријемо годину подизања капеле, али смо из једног чланка у *Свейовиду* сазнали да су у њој богослужења држана од 1854. Вид. *Свейовидь*, бр. 69, 2. IX 1856.

¹⁴ *Свейовидь*, бр. 69, 2. IX 1856; АСАНУК, Митрополијско-патријаршијски архив, фонд А (даље: МПА-А), Митрополитски Уручбени Записник за годину 1856, деловодни бројеви 101 и 498. Одлука првог критичара СГЗ-а да се ангажује око подизања капеле свакако је била мотивисана тиме што у Петроварадину тада није постојала православна богомоља, а потребе тамошњих православних верника изискивале су њено постојање. Шероглић је, на име, још 4. априла 1845. писао митрополиту Рајачићу како се православци из Петроварадина жале да ће ускршњи пост провести без исповести и причешћа, јер немају духовника, па је молио старешину Цркве да пошаље некога од свештеника да исповеди и причести православне Петроварадинце, да не би очајавали и да им се иноверци не би подсмевали. Вид. АСАНУК, МПА-А, 436/1845, Шероглић митрополиту Рајачићу, Петроварадин 23. III/4. IV 1845.

¹⁵ Теодор Мандић, *Успомене из нашег црквено-народног живоља*, ЛМС, св. 3 (1896), 40. Према Шероглићевом наводу, у Школском фонду је чак и 1851. било новца из Станковићеве оставинске масе (723 форинте конвенционалне вредности). АСАНУК, МПА-А, 256/1851, Шероглић патријарху Рајачићу, Петроварадин 15/27. III 1851.

ђу 1853. и 1857. обогатио библиотеку Карловачке гимназије поклонивши школи, према подацима којима располажемо, 218 књига.¹⁶

Што се тиче Шероглићевих политичких уверења, извори су прилично ћутљиви. Молбу Вировитичке жупаније од почетка априла 1848, дакле на почетку револуционарних гигања, да се због ускомешаних прилика на њеној територији заведе преки суд, Шероглић је прокоментарисао следећим речима: „Слобода, дакле, вуче за собом штандрехт¹⁷, као што је у првој Француској револуцији гилотину слобода измамила“.¹⁸ Тај коментар даје основ за претпоставку да је Шероглић био конзервативних политичких убеђења.

У Револуцији 1848. Шероглић се сврстао уз српски покрет, што јасно видимо из чињенице да за српску депутацију послату у Инсбрук да тражи признање одлука Мајске скупштине каже да је „наша“. На својој седници од 23. јануара 1849. Главни одбор Српске Војводине одлучио је да Шероглића и још неке људе од угледа позове у своје чланство, како би помогли Одбору знањем и искуством. Уредбом патријарха Рајачића од 16. фебруара, којом је реорганизована влада Српске Војводине, Шероглић је именован за саветника у струци правосуђа.¹⁹

Није јасно који став је Шероглић имао према азбучној реформи Вука Караџића. Извесно је да је он у младости одржавао контакте са Вуком – на то указује податак да адвокат Јован Поповић Мостарски у свом писму највећем српском језичком реформатору од 18. новембра 1824. поручује Вуку да поздрави Шероглића. Међутим, у објављеним издањима Вукове преписке која хронолошки покривају Шероглићев живот нема ни једног јединог Шероглићевог писма Вуку нити Вуковог Шероглићу. Сем тога, Шероглићеви *Прељед* и *Рејлика* штампани су српскословенском азбуком, али су зато Шероглићева писма кнезу Милошу написана мешавином српскословенске и Вукове азбуке; у њима нема јерова а јавља се и приказано *ј*, но наилази се и на слова *ѣ*, *є*, *й* *ю*, *я*.²⁰

¹⁶ Јован Пантелић, *Првѝй ѝроѣрамь србске ѣимназіе карловачке за школску ѣодину 1853*, Нови Сад б. г., 55; „Библиотека Карловачке Гимназіе“, *Свѣѝовидь*, 16. X 1854; *Трећѝй ѝроѣрамь велике ѣимназіе србскоѣ вѝосточно-ѝравославноѣ общестѝва карловачкоѣ за школску ѣодину 1855*, Нови Сад б. г., 39; *Пеѝѝѝй ѝроѣрамь Велике ѣимназіе карловачке за школску ѣодину 1857* (даље: *Пеѝѝѝй ѝроѣрамь*), Карловци 1858, 44; АСАНУК, Карловачка гимназија, кут. 51, Реверс Германа Анђелића од 29. X 1856; Коста Петровић, *Истѝорија Срѝске ѝравославне велике ѣимназіје карловачке*, Нови Сад 1951, 44.

¹⁷ Нем. *Standrecht* – преки суд.

¹⁸ *Грађа за истѝорију срѝскоѣ ѝокреѝа у Војводини 1848–1849* (даље: *Грађа*), Београд 1952, 127.

¹⁹ А. Ивић, 208; *Грађа за истѝорију срѝскоѣ ѝокреѝа у Војводини 1848–1849*, Београд 1952, 447; Љубомирка Крклѝш, *Средишњѝ орѣгани власѝти у Срѝској Војводини 1848–1849*, Нови Сад 2013, 118, 128.

²⁰ Вид. Павле Шероглић, „Прегледь Законика Грађанскоѣ за Княжество Сербѝю, 25. Марта 1844. обнародованогь“, *Бачка вила* бр. 4 (1845), 114–187; исти, *Рејлика на одѣговорь*

Колико нам је познато, Шероглић је учествовао у раду само једне српске установе у Аустрији – Школског фонда. Да је тако, видимо из Шероглићевог писма делегираном војном суду у Петроварадину од 4. децембра 1849, на којем се Шероглић потписао као асистент српског народног Школског фонда²¹. На том положају се сасвим сигурно није налазио почетком децембра 1851, пошто је тада био предложен за место асистента Народног фонда из редова грађанства, које је остало упражњено одласком Трифуна Младеновића²² са те дужности. Гувернер Војводства Србије и Тамишког Баната Јохан Коронини протестовао је против Шероглићеве кандидатуре, наводећи да он од пре „стоји у другим врло поверљивим односима” са архиепископским секретаром Димитријем Вуковићем, због чега се не би могло очекивати да контролишу један другог у међусобном финансијском пословању.²³ Коронинијев протест очигледно је дао резултате, будући да крај Шероглићевог имена у његовим писмима после децембра 1851. стоји само да је адвокат.²⁴

Године 1851. Шероглић је био и неуспешан кандидат за патрона Карловачке гимназије. Пошто су те године места два патрона Карловачке гимназије остала упражњена, патријарх Рајачић донео је одлуку да се изабере њихови наследници. За једног од њих патријарх је кандидовао Шероглића, али је он добио само два гласа карловачких општинара, док су сви остали гласали за лекара Максима Николића Мишковића.²⁵

Шероглић је спадао међу најбогатије Петроварадинце. Доказ да је тако представља план прихода од пореза у Петроварадину за 1844, у којем је висина Шероглићевог пореза тринаеста по висини (од укупно 813 пореских

Госјодина Милоша Свешћина у Ујџуку III. Ёзыкословноме или Прељедљџ II. Законика гџрађанскогъ за Србију, Нови Сад 1847; Вук Стефановић Караџић, *Прејиска II (1822–1825)*, Београд 1988, 509; АС, ПО, 81/261, 262, 263, 266, 267, 269, 271, 279. Шероглић је био претплатник на само једно Вуково дело – *Народне срјске јословице и друђе различне, као оне у обичај узетје ријечи*. Вид. *Народне срјске јословице и друђе различне, као оне у обичај узетје ријечи*, Цетиње 1836, међу претплатницима из Петроварадина.

²¹ Асистенти црквено-народних фондова били су митрополитови (касније патријархови) помоћници у управљању фондовима. Било их је тројица, по један из грађанства, војске и свештенства.

²² Судија у Вуковару, велики судија у Иригу, дворски саветник и посланик на Благовештенском сабору.

²³ У Шероглићевом тестаменту помиње се његова газдарица Ана Бајчевић, рођена Вуковић. Можда је она била у сродству са Димитријем Вуковићем? Вид. АСАНУК, Патронат Карловачке гимназије (даље: Патронат), 17/1857, тестамент Павла Шероглића.

²⁴ Вид. АСАНУК, МПА-А 1015/1851, Коронини патријарху Рајачићу, Темишвар 1. XII 1851; АСАНУК, МПА-А 631/1852, Шероглић Славонско-сремском делегираном војном суду, Петроварадин 4. XII 1849.

²⁵ АСАНУК, МПА-А, 631/1852, Шероглић Славонско-сремском делегираном војном суду, Петроварадин 4. XII 1849; *Србске новине*, бр. 120, 20. X 1851, 458;

обвезника). Након Шероглићеве смрти вредност његове пописане заоставштине процењена је на 8569,30 гулдена конвенционалне вредности.²⁶

После, како је у *Србском дневнику* и *Светљовиду* наведено, кратке и тешке болести, Шероглић је умро 10. фебруара 1857. у Петроварадину. Тестаментом сачињеним 8. јануара исте године све своје имање оставио је Карловачкој гимназији, „којој једино има да захвали за своје прво образовање и каснију срећу у животу“.²⁷

Својим завештањем Шероглић је оставио и два легата: својој сестри Ани и сестрићу Герману Анђелићу легирао је по трећину камата из своје заоставштине, с тим да је Ана Анђелић овлашћена да се служи легатом за свог живота, а Герман Анђелић док не постане архимандрит. За извршиоца свог завештања Шероглић је одредио Германа Анђелића. Шероглић је последњом вољом наложио да Анђелић након његове смрти запоседне његово имање, из њега узме шта му је драго (изузев готовог новца и исправа о дугу) и раздели Шероглићевој браћи, својим сестрама и сиромашним ученицима Карловачке гимназије.²⁸

По жељи патријарха Рајачића и карловачке општине, Шероглић је сахрањен у Сремским Карловцима. Опело му је служено у Цркви Светог Николаја у Сремским Карловцима 12. фебруара. Служби је присуствовао, према писању *Србског дневника*, велики број људи, толико велики да један део свештенства током опела није могао да стоји на свом месту, већ је морао да уђе у олтар (чинодејствовало је, иначе, чак 16 свештених лица: тројица архимандрита и 13 свештеника). По налогу патријарха Рајачића на Шероглићев испраћај на вечни починак дошли су и професори Карловачке гимназије, са свим ђацима те школе. Посмртне говоре покојнику држали су протопрезвитерски капелан Лазар Поповић и архимандрит Раковца Лаврентије Гершић.²⁹

Шероглић је сахрањен на карловачком православном гробљу Черат. Његов гроб се, према наводима В. Константиновића, налазио „у среди гробља, три до четир корака изнад гроба Емануила од Замфир, а на десно уз брдо одећ’

²⁶ АВ, ПВК, Entwurf 1844; АСАНУК, Патронат, 17/1857, Uiber der Sachlaß des am 10 Februar 857 (sic!) testato verstorbenen aus Carlowitz gebürtigen HL Landes Militair Granz Advokaten Paul Scheroglic.

²⁷ *Србски дневник*, бр. 9, 31. I 1857; бр. 11, 7. II 1857; *Светљовидь*, бр. 11, 7. II 1857; АСАНУК, Патронат, 17/1857, тестамент Павла Шероглића.

²⁸ АСАНУК, Патронат, 17/1857, тестамент Павла Шероглића. У извештају рачуновођа Карловачке гимназије патријарху Рајачићу од 28. јануара 1861. помиње се да при Гимназији постоји фонд Павла Шероглића, који је, судећи по садржини овог документа, установљен најкасније 1859. АСАНУК, Патронат, бх/1862, рачуновође Карловачке гимназије патријарху Рајачићу, Сремски Карловци 16. I 1861.

²⁹ АСАНУК, Карловачки магистрат, S. 8/1848, Петроварадински магистрат Карловачком магистрату, Петроварадин 11. II 1857; *Србски дневник*, бр. 11, 7. II 1857; *Светљовидь*, бр. 11, 7. II 1857; *Пеши ипрограм*, 39–40.

неколико корачаји од гроба Николаја Васиљковића” и већ 1891. био је у веома лошем стању. Место из Константиновићевог описа смо пронашли, али на њему нема Шероглићевог гроба; тамо је само накривљена мраморна плоча на којој су једва распознатљива слова црквенословенске азбуке која говоре да је у питању гроб Шероглићевог зета Павла Анђелића. Та плоча некада је била, каже Константиновић, „чело главе” Шероглићевог гроба, којег данас нема.³⁰ Зуб времена и беспотомство учинили су своје.

2. АДВОКАТСКА КАРИЈЕРА ПАВЛА ШЕРОГЛИЋА

О Шероглићу као адвокату може се казати доста лоших, али и добрих ствари.

Грађа Новосадског магистрата Шероглићеву адвокатску етику на почетку каријере не приказује у лепом светлу. У изворима се појављују неки његови поступци који прелазе границу морала.

Како поједини документи казују, Шероглић и његов клијент Јован Василије Ламбовић су у децембру 1826, преко Новосађанина Симеона Лучића Јазавца, незаконито прибавили потврду да могу да прегледају неке документе. Поводом тог догађаја Петроварадински магистрат је 1827. водио истрагу.³¹ О којим документима је реч и да ли је Шероглић био окривљен за неко кривично дело, остаје да се утврди.

У току 1827. Шероглић је, одраније знајући да су новосадски трговац Петар Гроздановић и пивар Николаус Вајнгартнер склопили само усмено поравнање да Вајнгартнер плати дуг од 16 гулдена конвенционалне вредности, наговорио дужника да не изврши ту обавезу него да пусти да буде тужен. Шероглић је знао да Гроздановић неће моћи да докаже постојање дуга и да ће евентуалну парницу Вајнгартнер сигурно добити. Када је Гроздановићев цесионар Јозеф Кон тужио Вајнгартнера, Шероглић је уложио некакав приговор, али како Гроздановић у једном свом поднеску каже, не у својству адвоката већ „надриписара“. Казивање Гроздановића би требало одбацити, пошто је врло тешко поверовати да школовани правник не би знао да је надриписарство кривично дело. Пре ће бити да је Шероглић поменути акт упутио као прост писац поднеска, али је у сваком случају јасно зашто је избегао

³⁰ Василије Константиновић, *Сво година у прошлости. Карловачка гимназија од 1791–1891. год. и гробови њених добротвора*, Нови Сад 1892, 43.

³¹ Вид. Историјски архив Града Новог Сада (даље: ИАНС), Магистрат слободног краљевског града Новог Сада (даље: Магистрат), 19. I 1827 (датици наведени после цитирања фонда Магистрата су сигнатуре предмета), Исказ Јована Недића о разговору између Теодора Свиларовића и Јована Пошарца од горњег датума; ИАНС, Магистрат, 1827, 7, 3009, Петроварадински магистрат Новосадском магистрату, Петроварадин 30. V 1827.

да се у наведеној парници појави као адвокат – бојао се да би тако његов план да дође до сигурног хонорара био исувише очигледан.³²

У допису Петроварадинског магистрата Новосадском магистрату од 1. марта 1828. између осталог стоји како је Петроварадинац Јован Василије Ламбовић оптужио Шероглића да је у парници између трговца из Јозефова³³ Антона Михајловића и новосадског грађанина Петра Гроздановића (истог оног који годину дана раније на његов рачун изриче тешке оптужбе), као и спору вођеном између крчмара Јаноша Глођака и извесне Катарине Кригерин, истовремено делио савете обема странама у парници.³⁴

Литература и штампа пружају потпуно другачију слику Шероглићеве моралности у обављању адвокатског посла. П. Кречаревић тврди да је Шероглић прихватао вођење само оних спорова које је сматрао за правичне, што ће рећи да је захтев његове странке оправдан. У некрологу који је поводом Шероглићеве смрти изашао у листу *Световид* стоји како је многе бесплатно заступао.³⁵ Према томе, консеквентан суд о моралу Шероглића као адвоката тешко је донети.

Претходна реченица, међутим, никако не важи у погледу бројности Шероглићеве клијентеле. Сасвим засигурно се може казати да је био врло запослен. Када погледамо судски регистар војног комунитета Петроварадина (у којем је Шероглић провео највећи део живота³⁶) за 1837, видећемо да је одредница „Scheroglics Paul Landes und Militair Granz Advocaten noe” крцата деловодним бројевима и именима клијената, а уз то још и дужа него текст испод свих других личних имена која се у поменутом регистру појављују као одреднице.³⁷ У тексту који следи, наравно, нећемо изложити имена свих познатих Шероглићевих клијената, већ само значајнијих појединаца и установа чији је био заступник.

³² Гроздановић је оптужио Шероглића за фалсификовање неке потврде Петроварадинског магистрата. Вид. ИАНС, Магистрат, 5. IX 1827, Изјашњење Петра Гроздановића о ноти Славонског делегираног војног суда бр. 2362, Нови Сад 5. XI 1827; ИАНС, Магистрат, 1828, 3, 1381, Петроварадински магистрат Новосадском магистрату, Петроварадин 1. III 1828.

³³ Некада село, 1945. постало је део Новог Кнежевца.

³⁴ ИАНС, Магистрат, 1828, 3, 1381, Петроварадински магистрат Новосадском магистрату, Петроварадин 1. III 1828.

³⁵ П. Кречаревић, 25; *Световидь*, бр. 11, 7. II 1857.

³⁶ Шероглић је живео у петроварадинском подграђу. То смо сазнали из пореских књига Петроварадина, у којима су порески обвезници груписани према деловима града у којима станују. Шероглић, али и многи други Петроварадинци, у неколико пореских књига се у својим насељима наводе под истим редним бројевима; врло је могуће да су ти бројеви бројеви кућа. Вид. Архив Војводине (даље: АВ), Петроварадински војни комунитет (даље: ПВК) (1702–1849) (фонд 7), књига 183 (Peterwardein (sic!) Steuer Schuldigkeit Entwurf); књ. 186 (Peterwardeiner Steuer Entwurf pro 1844, даље: Entwurf 1844); књ. 187 (Peterwardeiner Steuer Einkassirungs Protocol pro Anno Militaire 1847).

³⁷ АВ, ПВК, књ. 111 (Register pro Anno 1837).

Шероглић је заступао аустријску војну благајну (ерар) у поступку вође-ном пред делегираним војним судом у Петроварадину³⁸ против оставинске масе практиканта Александра Стефановића, за накнаду штете од 500 форинти бечке вредности³⁹. Први документ из тог поступка који се у изворима помиње датиран је на 11. април 1829, а последњи на 28. новембар 1833; из њега се види да је поступак требало да се настави и у јануару 1834. Да ли је поступак био настављен и који је био његов исход, нисмо успели да откријемо.⁴⁰

Павле Личанин, таст Змаја Јована Јовановића, тужио је 19. јуна 1839. године свог таста Павла Дуку Новосадском магистрату због неисплаћеног мираза. Личанин је добио парницу, али њеним исходом ипак није био задовољан, јер му је исплаћена само главница мираза (5000 форинти), али не и припадајућа камата. У намери да и њу наплати, Змајев таст ангажовао је Шероглића као пуномоћника и повео процес против Павла Дуке пред делегираним војним судом у Будиму. Пресудом тог суда од 13. јуна 1840. године Дука је осуђен на плаћање камате на мираз од 312 форинти шајна (бечке вредности).⁴¹

После смрти карловачког митрополита Стефана Станковића Шероглић је био заступник његове оставинске масе. На основу извора које смо користили не може се установити тачан тренутак када је Шероглић почео да заступа оставинску масу упокојеног архипастира, али се то свакако догодило врло брзо након што је Станковић умро. На то упућује писмо фелдмаршал-лајтнанта Јохана Цана митрополиту Јосифу Рајачићу од 24. априла 1847, где се каже да Шероглић заступа Станковићеву масу „скоро шест година“. О потраживањима према Станковићевој маси одлучивало се пред више инстанци, од којих су нам познате две: петроварадински делегирани војни суд и Вировитичка жупанија.⁴²

Пред Шероглићем није стајао нимало лак задатак. Пошто је митрополит Станковић умро, причало се како је износ дугова његове оставинске масе већи од њене укупне вредности. Премда су пештанске *Сербске народне новине*

³⁸ Овај суд био је у грађанскоправним стварима суд првог степена за лица која нису потпадала под судску надлежност судова регименти и магистрата војних комунитета (пенсионисане официре, стране поданике, државне службенике и католичко и православно парохијско свештенство).

³⁹ „Бечка вредност“ означава вредност коју су монете коришћене у Аустрији имале након издавања такозваног Патента о банкроту (Bankrottpatent) од 20. фебруара 1811.

⁴⁰ ИАНС, Магистрат, 3. VIII 1829, Нота Славонско-сремског делегираниг војног суда од 18. јула 1829; ИАНС, Магистрат, 26. IV 1830 (цео предмет); ИАНС, Магистрат, 23. XI 1833; Одлука делегираниг војног суда у Петроварадину од 23. XI 1833; ИАНС, Магистрат, 1834, 1, 93, Нота Славонско-сремског делегираниг војног суда од 28. XI 1830.

⁴¹ Васа Стајић, „Преци и родитељи Змајеве Руже“, *Гласник историјског друштва у Новом Саду* (ГИДНС), свеска 2 (21) (1935), 297.

⁴² АСАНУК, МПА-А, 370/1847, Фелдмаршал-лајтнант Цан митрополиту Рајачићу, Петроварадин 24. IV 1847.

одбациле такве гласине, неколико вести из тог истог листа оповргнуле су његов деманти. Ступце *Сербских народних новина* из 1842. попуњавале су, између осталих, вести како је група од седам свештеника Бачке епархије тужила оставинску масу покојног митрополита петроварадинском делегираном војном суду тражећи да им се исплати 6007 форинти и 46 крајцара камате на улоге у фонд за свештеничке удовице и сирочад, како је Вировитичка жупанија пописала Станковићево имање ради јавне продаје на лицитацији и како су и та жупанија и петроварадински делегирани суд одредили датуме продаје имања покојног митрополита путем лицитације.⁴³

Судећи према изворима, Шероглић се са тешким подухватом заступања Станковићеве оставинске масе добро носио. Према горе наведеном Цановом писму митрополиту Рајачићу, Шероглић је успео да издејствује да многи трговци и занатлије смање тужбене захтеве према Станковићевој маси и са њима склопио поравнање. Након исплате свих дуговања, у маси бившег митрополита остало је 5970 гулдена и 5/8 крајцара конвенционалне вредности⁴⁴. Из Шероглићевих писма патријарху Рајачићу од 27. марта 1851. и 3. маја 1852. сазнали смо да је мађарска команда Петроварадинске тврђаве 31. августа 1849.⁴⁵ заповедила да се сви судски депозити⁴⁶ пребаце у мађарску војну благајну.⁴⁷ Тако је плодове Шероглићевог рада поништила виша сила.

У врло обимном фонду Архива Србије *Поклони и ојџкуји* налазе се, између осталих, и документи који откривају да је Шероглићев клијент био и кнез Милош Обреновић. Шероглић је, како сведочи горе поменута грађа, заступао кнеза Милоша у две парнице.⁴⁸

⁴³ *Сербске народне новине*, бр. 82, 16. X 1841, 325; исти лист, бр. 18, 8. III 1842, 71; исти лист, бр. 25, 2. IV 1842, 102; исти лист бр. 27, 9. IV 1842, 110.

⁴⁴ Додатак „конвенционалне вредности” (нем. *Conventions-Münze* или *CM*) уз име неке валуте означава да се ради о вредности те монете према конвенцији о монетарном савезу коју су 1753. закључиле Аустрија и Пруска.

⁴⁵ Революционарна Мађарска капитулирала је 13. августа 1849, али њена команда Петроварадинске тврђаве то је учинила тек 5. септембра исте године.

⁴⁶ Станковићева оставинска маса налазила се у депозиту петроварадинског делегираног војног суда. Вид. АСАНУК, МПА-А, 256/1851, Шероглић патријарху Рајачићу, Петроварадин 15/27. III 1851

⁴⁷ У јуну 1848, пошто је у Хабзбуршкој монархији већ увелико горео пламен револуције, генерал-аудитор Антон Бартафовић изјавио је да оставинску масу треба предати српском народном фонду, али се председник петроварадинског делегираног војног суда фелдмаршал-лајтнант Цан томе успротивио, наводећи као аргумент да ће „српски побуњеници” тај новац искористити за вођење рата против Мађарске. Станковићева оставинска маса је тако остала у депозиту петроварадинског делегираног војног суда. АСАНУК, МПА-А, 256/1851, Шероглић патријарху Рајачићу, Петроварадин 15/27. III 1851; АСАНУК, МПА-А, 631/1852, исти истом, Петроварадин, 21. IV/3. V 1852.

⁴⁸ Архив Србије (даље: АС), Поклони и откупи (даље: ПО), 81/261, Шероглић кнезу Милошу, Петроварадин, на Светог Николу 1846; АС, ПО, исти истом, Петроварадин 4/16. V 1851.

Прву од њих кнез Милош је водио против карловачког физикуса Василија Петровића. Физикус Петровић дуговао је кнезу Милошу 400 форинти конвенционалне вредности по основу уговора о зајму закљученог 1843. Како дужник дуго није враћао зајам, кнез Милош је 15. августа 1846. издао Шероглићу пуномоћ да наплати његово потраживање према Петровићу. Шероглић је поднео тужбу против Петровића петроварадинском делегираном војном суду. Парница је окончана почетком октобра 1847 – Шероглић је добио спор и Петровић је осуђен да његовом клијенту плати главницу дуга и камату на зајам од 28. септембра 1843. до окончања процеса. Није на одмет напоменути да Шероглић у писму упућеном кнезу Милошу 4. јула 1847. скреће пажњу да је до тога дана водио парницу о свом трошку.⁴⁹

Очигледно задовољан Шероглићевим услугама, кнез Милош га је 20. марта 1851. ангажовао да наплати две менице које је бившем владару Србије издао трговац из Ковина Арон Гавриловић.⁵⁰ Једна од „вексли” била је издата 23. октобра 1850. и не наводи се на који износ је гласила; менична сума друге била је 6000 форинти и она је доспела 23. априла 1851. Шероглић се састао са Гавриловићем да види хоће ли дужник добровољно платити дуг. Гавриловић је казао како то не може да уради, јер је током Револуције 1848. остао без свег имања осим куће, а тај став дужника није се променио ни пошто му је Шероглић запретио да ће га кнез Милош прогласити за банкрота, распродати целокупну његову имовину и покренути против њега кривични поступак. Стога је Шероглић 16. маја од кнеза Милоша тражио даља упутства.⁵¹

Кнез Милош поручио је Шероглићу да са Гавриловићем поступи „као са најгорим дужником по законима вашим (аустријским, примедба Г. Д. – У. С.)“.

⁴⁹ АС, ПО, 81/258, Пуномоћ кнеза Милоша Шероглићу од 3/15.VIII 1846; АС, ПО 81/261, Шероглић кнезу Милошу, Петроварадин, на Светог Николу 1846; АС, ПО, 81/269, исти истом, Петроварадин 4. VII 1847; АС, ПО 81/271, исти истом, Петроварадин 30. IX/12. X 1847. Шероглићева писма кнезу Милошу приказују овог последњег као прилично неуредног платишу. Кнез Милош послао је 1846. Шероглићу свог питомца Милутина Протића да га упише у школу у којој може да научи српску и словенску граматiku и пронађе му смештај у којем ће боравити док се школује. Шероглић је током 1846. и 1847. кнеза Милоша у чак пет наврата опомињао да пошаље новац за трошкове Протићевог боравка у Новом Саду, при чему то последњи пут чини одвећ револтираним тоном. Вид. Шероглићева писма кнезу Милошу у АС, ПО, 81/262, 81/263, 81/267 и 81/269.

⁵⁰ Свега два месеца пре него што је прихватио вођење овог случаја Шероглић је као „савестан грађанин” обавестио Земаљску управу Војводства Србије и Тамишког Баната да су снаха кнеза Милоша, удовица његовог брата Јована, Ана Обреновић и њена деца турски поданици и да као такви немају право да поседују непокретности у Аустрији. Вид. ИАНС, Магистрат, 1851, 3039, Шероглић Земаљској управи Војводства Србије и Тамишког Баната, Петроварадин 12. I 1851.

⁵¹ АС, ПО, 81/279, Шероглић кнезу Милошу, Петроварадин 4/16. V (sic!); АС, ПО, 81/278, кнез Милош Шероглићу, Карлсбад 29. V 1851; АС, ПО, 81/280, Константин Хадија Шероглићу, Францесбад 27. VI/9. VII 1851.

Шероглић је обећао кнезу Милошу да ће против Арона Гавриловића учинити неопходне кораке, те да ће ковинског трговца, уколико не буде измирио дуг, прогласити за банкрота и постарати се да допадне затвора.⁵²

Извесна Гертруда Андеркол завештала је католичкој цркви Свете Марије Снежне (Текијама) виноград од 6 5/6 катастарских јутара на неком локалитету Карагау. Но како је у новосадском катастру земљишта као власник винограда још увек био заведен умрли супруг оставиље, Шероглић је 1850. у својству заступника Текија тражио да се у катастар као сопственик винограда упише Гертруда Андеркол.⁵³

3. ЗАКЉУЧАК

Према својој родбини Шероглић је био добар и дарезљив. Помоћ коју је пружио Герману Анђелићу говори да је свог омиљеног сестрића доживљавао као сина којег није имао. Шероглићев однос према вољеној гимназији показује да је успомене на њу током целог живота држао у срцу и глави, као и да је схватао значај образовања за појединца и народ. Његов рад на добробит Цркве сведочи да је био свестан да је управо ова установа највећи јемац опстанка српског народа у Аустрији.

Шероглић се клонио политике, а у ретким приликама када се у њу упуштао, држао се општег смера кретања и ничим се није истицао. О темама из друштвеног живота Срба онога времена није се изјашњавао, а за учешће у њему показао је интересовање тек пред крај живота. Све у свему, Шероглићева слика у историјским изворима одаје утисак да је реч о човеку који је желео да остане по страни од јавних и политичких дешавања и у миру обавља свој посао.

Својим поступцима у вршењу тог посла Шероглић је понекад потврђивао предрасуде о неморалности адвоката. Број његових случајева о којима је на страницама овог рада било речи исувише је мали да би се могли донети децидирани закључци о квалитету Шероглићевог рада. Ипак, структура Шероглићеве клијентеле, успех у заступању оставинске масе Стефана Станковића и богатство које је за живота стекао индиције су да је био сасвим добар адвокат.

⁵² АС, ПО, 81/282, Кнез Милош Шероглићу, Букурешт 27. IX 1851; АС, ПО, 81/284, Шероглић кнезу Милошу, Петроварадин 8/20. X 1851.

⁵³ ИАНС, Магистрат, 1850, 2792, Петроварадински магистрат Новосадском магистрату, Петроварадин 23. IX 1850.

ИЛУСТРАЦИЈЕ:

Портрет Павла Шероглића
(рад непознатог аутора, уље на платну димензија 68x53cm,
Музеј Града Новог Сада, Завичајна збирка у Сремским Карловцима, U-10)

Надгробна плоча Павла Анђелића
(православно гробље Черат, Сремски Карловци)

*Gordana M. Drakić, Ph.D., Associate Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
G.Drakić@pf.uns.ac.rs*

*Uroš N. Stanković, Assistant with Ph.D.
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
U.Stankovic@pf.uns.ac.rs*

Life and Work of Pavle Šeroglić (1800–1857)

Part One: Draft Biography of the First Reviewer of Serbian Civil Code

Abstract: *The article sheds light on life and work of the first reviewer of Serbian Civil Code Pavle Šeroglić. The paper is divided in two parts, first of which is concerned with Šeroglić's private and public life, as the second provides data on his career as a barrister.*

Šeroglić was born on July 25th, 1800 in Sremski Karlovci. He finished elementary school and renown Sremski Karlovci Grammar School in his place of birth. Having completed his middle school education, Šeroglić studied philosophy in Szeged and law in Sárospatak, Pest and Vienna.

As Šeroglić was a bachelor who had no children, he had been very supportive towards his nephew Grigorije (latter German) Anđelić, who later became the patriarch of Serbian Orthodox Church. Šeroglić was the benefactor of Sremski Karlovci Grammar School, to which he donated money and books. Besides then patriarch of Serbian Orthodox Church Josif Rajačić, Šeroglić is the most creditable figure for building an orthodox garrison chapel in Petrovaradin.

In the beginning of his work as a barrister, Šeroglić was often accused of some acts beyond the limit of morality, such as giving legal advice for both parties in civil lawsuits. Notwithstanding such behaviour, in the years to come Šeroglić represented some very prominent individuals and institutions, such as former Serbian prince Miloš Obrenović, Austrian military treasury, inheritance mass of deceased Serbian metropolitan Stefan Stanković, catholic church Saint Mary of Snow (Tekije) in Sremski Karlovci, and famous Serbian poet Jovan Jovanović Zmaj's father in law Pavle Ličanin.

Šeroglić died on February 12th, 1857. He testated all his property to Sremski Karlovci Grammar School. During his lifetime Šeroglić showed goodness and generosity towards his cousins, Sremski Karlovci Grammar School and Serbian

Orthodox Church. As a barrister, however, he did not always distinguish himself in morality, but judging by the names of his clients, he excelled in quality of his work.

Keywords: *Pavle Šeroglić, Sremski Karlovci Grammar School, German Anđelić, history of law practice in Vojvodina.*

Датум пријема рада: 20.01.2017.